

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ, ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ АГРАРІЇВ

виховного процесу. Мета в цьому випадку визначається як нарощування освітнього потенціалу, підвищення його ефективності.

Висновок. Отже, управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів коледжу має виходити з того, що вітчизняна система освіти існує нині в двох режимах одночасно: функціонування і розвитку (модернізації); трансформуючи досягнення набутого педагогічного досвіду, вона водночас адаптується до сучасних вимог і міжнародних стандартів.

1. Андрущенко В. Два погляди на проблему розвитку освіти України у XXI столітті: офіційний та опозиційний / В. Андрущенко // Сучасна українська політика: Політики і політологи про неї. – Київ, 2001. – № 3. – С. 14–28.

2. Андрущенко В. Освіта України XXI століття: головні пріоритети / В. Андрущенко, О.Огнев'юк // Стратегія українського державотворення. Філософсько-політологічний та економічний аналіз (Філософія. Економіка. Політика. Освіта): зб. наук. пр. – Київ-Полтава: "АСМІ", 2000. – С. 64–77.

3. Астахова К.В. Трансформація вищої освіти вимагає трансформації управління вищою школою / К.В. Астахова // Педагогіка і психологія. – 2002. – №3. – С. 19–22.

4. Атаманчук П.С. Управління процесом навчально-пізнавальної діяльності / П.С. Атаманчук. – Кам'янець-Подільський: Абетка-Нова, 1997. – С. 4.

5. Жук А.Я. Щодо проблем реформування системи управління освітою / Н.К. Желябіна, М.П. Ревун // Управління національною освітою в умовах становлення і розвитку української державності: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (28–30 жовтня 1998). – К.: МО України, АПН України, ДАККО, ІЗМН, 1998. – С. 71–76.

6. Калініна Л. Специфіка інформаційного управління закладами освіти / Л. Калініна // Освіта і управління. – 2003. – Т. 6. – Число 3. – С. 47–48.

7. Кураков Л.П. Проблемы управления высшей школой на современном этапе / Л.П. Кураков. – М.: Республика, 1995. – 157 с.

8. Нейматов Я.М. Образование в XXI веке: тенденции и прогнозы / Я.М. Нейматов. – М.: Алгоритм, 2002. – 479 с.

Стаття надійшла до редакції 16.02.2012

УДК 378.1.8:63

Людмила Чугуй, аспірант Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України,
м. Київ
викладач Полтавської державної аграрної академії

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ, ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ АГРАРІЇВ

У статті розкрито особливості аксіологічного підходу до формування безпеки життєдіяльності майбутніх аграріїв та доведено його перевагу над традиційними підходами до організації навчального процесу.

Ключові слова: майбутні аграрії, безпека життєдіяльності, професійні цінності, ціннісний світогляд, методична система.

Схема 2. Табл. 1. Літ. 7.

Постановка проблеми. У професійній діяльності аграріїв, на сьогоднішній день, існує ряд небезпечних факторів, що шкодять повноцінному життю, здоров'ю працівників, сприяють високому рівню травматизму та забрудненню навколишнього середовища (засолення і осушення ґрунтів, виникнення їх водної та вітрової ерозії, пасовищна дигресія, неправильне використання добрив, забруднення відходами тваринництва та сільськогосподарською технікою, хімічне забруднення харчової продукції тощо). На ліквідацію та попередження виникнення зазначених небезпек у аграрному комплексі спрямовує ряд державних документів, але,

незважаючи на це, глобальна екологізація молодого покоління, яка триває уже протягом кількох десятиріч, не дає належних результатів, навпаки, споживацькі мотиви беруть гору над раціональним ставленням до природних ресурсів, а у гонитві за отриманням прибутку часто ігноруються вимоги безпеки при виконанні професійних обов'язків.

За таких умов, пріоритетним завданням професійної підготовки фахівців аграрного комплексу стає формування нового гуманістичного світогляду, який у майбутньому стане рушійною силою суспільної безпеки. Найбільш результативне формування такого світогляду уможливується за умови

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ, ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ АГРАРІЇВ

аксіологічного підходу до організації навчального процесу, який підтримується Законом України “Про освіту” (в ньому наголошується на пріоритеті в освітньому процесі загальнонародських духовних цінностей) [1] та Концепцією національного виховання студентської молоді (де робиться акцент на важливості суспільних цінностей) [4]. Світогляд, спрямований на безпечну життєдіяльність отримує подальший розвиток у процесі набуття професійної компетентності в процесі вивчення фахових дисциплін, а отримані знання будуть накладатися на виконання виробничих обов’язків в процесі взаємодії з навколишнім середовищем, внаслідок чого у майбутніх аграріїв відбудеться формування цілісного уявлення про важливість гуманного ставлення до природи. Сформований ціннісний світогляд з безпеки життєдіяльності стане запорукою безпечної життєдіяльності спеціаліста аграрного профілю і допоможе зберегти як його власне життя та здоров’я, так і цілісність агроекосистеми, а значить життя та здоров’я всіх людей.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема теорії цінностей знайшла відображення у наукових працях Б. Лихачова, Д. Леонтьєва, А. Здравосмілова, В. Сержантова, Е. Помиткіна, С. Анісімова, О. Золотухіної-Аболіної, М. Кагана, С. Головахи, В. Бурлачука, К. Абульханової-Славської (дослідження становлення системи цінностей з психологічної точки зору), І. Зязюна, Н. Ничкало, О. Захаренкова, О. Сухомлинської, В. Крижка (формування цінностей в педагогічній теорії та практиці) та інших.

до викладання основ безпеки життєдіяльності), І. Царенко (інноваційно-педагогічні технології з безпеки життєдіяльності), В. Мозгового (формування готовності до педагогічної діяльності майбутніх інженерів-педагогів аграрного профілю). Зміст безпеки життєдіяльності для широкого загалу фахівців, без урахування специфіки аграрного комплексу висвітлили в своїх працях Ю. Скобло, Т. Соколовська, Д. Мазоренко, Л. Тіщенко, М. Троянова, І. Дуднікова, І. Пістун, А. Березовецький, А. Тубальцев, С. Желібо, Н. Заверуха, В. Зацарний, Я. Бедрій, В. Нечай, С. Апостолук, В. Джигирей, А. Апостолук, Л. Порядочний, В. Заплатинський, В. Лапін, В. Москальова, Л. Катренко, Ю. Кіт, М. Гандзюк, М. Халімовський, Г. Гогіташвілі, В. Ярошевська, В. Чабан, Л. Винокурова, М. Васильчук, М. Гаман, В. Березуцький, В. Гришук, М. Стеблюк, Я. Щедрій, В. Жидецький, В. Зацарний, В. Хромченко, В. Шоботов, О. Депутат, І. Коваленко, І. Мужик та інші.

Але, варто зазначити, що відсутні роботи в аспекті педагогічної проблеми формування аксіологічних основ змісту безпеки життєдіяльності при підготовці майбутніх аграріїв.

Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності аксіологічного підходу до формування безпеки життєдіяльності майбутніх аграріїв.

Виклад основного матеріалу. Аксіологічними основами безпеки життєдіяльності при підготовці майбутніх аграріїв є зміст навчального матеріалу, на базі якого у студентів формується система ієрархічно залежних професійних цінностей (схема 1.).

Схема 1. Ієрархія професійних цінностей майбутніх аграріїв

Аспекти специфічних знань з безпеки життєдіяльності у професійній діяльності фахівців аграрного профілю розкрив у своїх працях В. Цапко; інноваційні підходи до формування змісту безпеки життєдіяльності досліджувалися у дисертаційних дослідженнях О. Пуляк (дидактичні засади професійної підготовки з безпеки життєдіяльності), Л. Сидорчук (підготовка

Основою та обов’язковою умовою формування зазначеної ієрархії професійних цінностей є професійна компетентність, а її аксіологічним компонентом є професійне здоров’я і ціннісне ставлення до природи [6].

В ході опрацювання науково-педагогічної літератури ми визначили, що активне формування зазначених професійних цінностей під час

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ, ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ АГРАРІЇВ

підготовки майбутніх аграріїв забезпечать організаційно-педагогічні, морально-екологічні, психолого-педагогічні та пошуково-дослідницькі умови. Згідно них, вплив викладача, спрямований на формування аксіологічних основ змісту безпеки життєдіяльності, повинен включати такі аспекти:

1) актуалізацію, розвиток і удосконалення системи професійних цінностей, база яких закладалася під час вивчення “Безпеки життєдіяльності”;

2) створення умов для розвитку творчого підходу у попередженні виникнення та розробці засобів ліквідації небезпек;

3) корекцію ціннісних переконань майбутніх аграріїв відповідно до суспільних норм;

4) сприяння формуванню цілісного світогляду в галузі безпечної життєдіяльності.

Практичну реалізацію зазначених рекомендацій, при підготовці майбутніх аграріїв, пропонуємо досягати за допомогою застосування на практичних заняттях ігрових методів (рольових, ділових, проектування, стажування тощо), які тренують творче мислення, стимулюють і підвищують навчальний інтерес до заняття, активізують сприйняття нового матеріалу. Наприклад, в процесі вивчення “Екології (за фаховим спрямуванням)”, “Землеробства”, “Агрохімії” розвиток та удосконалення професійних цінностей можна досягти шляхом ігрового стажування, в процесі якого майбутні аграрії у ролі стажистів-екологів приймають певні рішення та дають практичні рекомендації вирішення актуальних питань збереження цілісності агроєкосистеми. На “Етиці”, “Естетичі”, “Соціології” для ефективного формування професійних цінностей взаємодію учасників ігрового заняття можна організовувати на основі дискусій, темами яких є ціннісне ставлення до навколишнього середовища та основи нормативної поведінки (чи необхідне етичне ставлення до природи, чи є природа еталоном краси, чи необхідне дотримання суспільних норм). В процесі вивчення “Основ охорони праці” та “Цивільної оборони” ефективними в формуванні професійних цінностей стануть ділові ігри, які моделюватимуть певні небезпечні ситуації у професійній діяльності (травмування працівника, виникнення пожежі, ураження струмом тощо).

Одним із методів формування професійних цінностей в галузі безпеки життєдіяльності є також екскурсії на сільськогосподарські підприємства, керівниками яких є наші сучасники, Герої України: С. Антонець, О. Коросташова, Т. Корост, І. Балюк (Полтавщина), А. Криворучко, О. Кудрєвич, І. Гулій, А. Ровчак (Харківщина),

В. Дідківський (Житомирщина), А. Вуйчицький (Дніпропетровщина). Спостереження за безпечними виробничими умовами цих підприємств, використанням екологічних технологій, високоприбутковим виробництвом, роботою висококваліфікованого колективу мотивуватиме майбутніх аграріїв до здобуття професійної компетентності, становлення професійного здоров'я, надихатиме на ціннісне ставлення до природи та сприятиме гуманістичній професійній самореалізації у суспільстві.

Поряд з формуванням професійних цінностей на практичних заняттях за допомогою ігрових методів, стимулюванням їх розвитку під час виробничих практик на зразкових сільськогосподарських підприємствах, майбутні аграрії повинні самостійно працювати над удосконаленням ціннісного світогляду в галузі безпеки життєдіяльності. Сутність такого самовдосконалення полягає у самосвідомому розвитку та задоволенню потреби пізнання, творчій самореалізації в галузі забезпечення безпеки навколишнього середовища. В умовах професійної підготовки майбутніх аграріїв такому самовдосконаленню сприяє участь в конференціях та олімпіадах з безпеки життєдіяльності, написання наукових статей, участь в науково-дослідних роботах, розробка проектів з урахуванням вимог безпеки, розробка нових пропозицій з охорони праці на сільськогосподарських підприємствах тощо.

Загальна структура методичної системи формування аксіологічних основ змісту безпеки життєдіяльності майбутніх аграріїв від першого курсу до досягнення рівня бакалавра наведена на схемі 2.

Відповідно до наведеної структури формування аксіологічних основ змісту безпеки життєдіяльності проходило в два етапи. На першому етапі відбулося формування основ професійної компетентності, мотивації професійного здоров'я та ціннісного ставлення до природи при вивченні “Безпеки життєдіяльності”. На другому етапі формувального експерименту, при вивченні “Етики”, “Естетичі”, “Соціології”, “Агрохімії”, “Землеробства”, “Екології (за фаховим спрямуванням)”, “Основ охорони праці”, “Цивільної оборони” на протязі трьох років отримали розвиток та удосконалення сформовані на першому етапі ціннісні переконання; відповідно до власного ціннісного світогляду у студентів в процесі професійної підготовки та власної життєдіяльності формувалася мотивація професійного здоров'я і ціннісне ставлення до природи.

Таким чином, під час професійної підготовки (в межах аудиторних і самостійних занять), в

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ, ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ АГРАРІЇВ

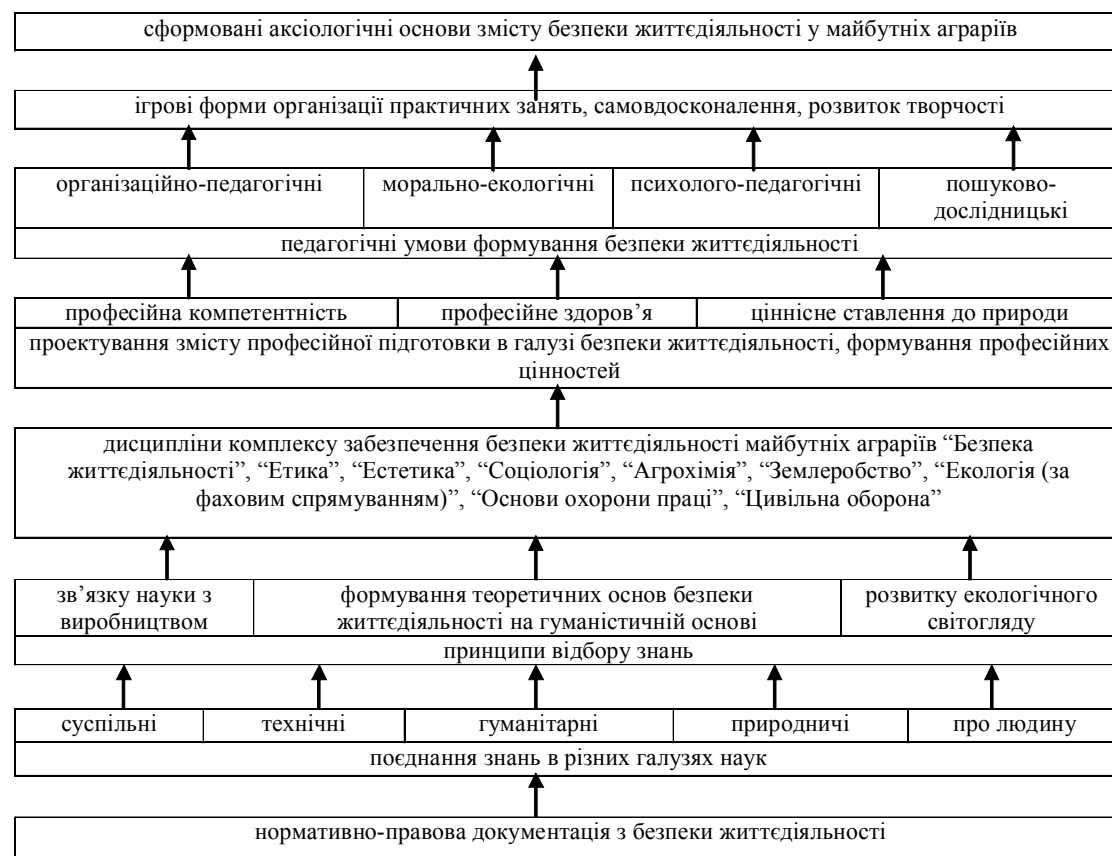

Схема 2. Структура методичної системи формування аксіологічних основ змісту безпеки життєдіяльності при підготовці майбутніх аграріїв

процесі виробничих практик, виконання наукових робіт, власної життєдіяльності студенти поглиблювали та удосконалювали професійну компетентність з безпечної життєдіяльності і розвивали закладені на першому курсі основи ціннісного світогляду на протязі трьох років. Якісним результатом другого етапу формувального експерименту став рівень сформованості мотивації професійного здоров'я і ціннісного ставлення до природи у студентів четвертого курсу. Діагностування аксіологічних основ змісту безпеки життєдіяльності за мотиваційно-ціннісним критерієм на четвертому курсі показало дійсний рівень сформованості ціннісного світогляду, що пройшов випробування часом, а отриманий результат показав роль професійної компетентності в галузі безпеки життєдіяльності у формуванні ціннісного світогляду майбутніх аграріїв.

Для якісної характеристики різниці між рівнями сформованості професійних цінностей у контрольній та експериментальній групах та виявлення ефективності експериментальної методики викладання "Безпеки життєдіяльності" у порівнянні з традиційними, проаналізуємо

результати проведеного нами формувального експерименту.

На основі аналізу даних формувального експерименту ми виявили динаміку залежності якісного формування професійного здоров'я від рівня професійної компетентності та проаналізували роль в цьому процесі методик викладання дисципліни "Безпека життєдіяльності" в контрольній та експериментальній групах. У таблиці 1. наведена різниця рівня сформованості професійних цінностей представників експериментальної групи у порівнянні з контрольною до і після експерименту, виявлена на основі аналізу результатів формувального експерименту.

Знак "-" у таблиці 1. означає зменшення відсотка представників експериментальної групи у порівнянні з контрольною, а знак "+", відповідно, збільшення відсотка представників експериментальної групи у порівнянні з контрольною; жирним шрифтом виділені відсоткові дані, що вказують на кількісну перевагу у покращенні рівня сформованості професійних цінностей у представників експериментальної групи.

**АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ,
ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКИ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ АГРАРІЇВ**

Таблиця 1.

Різниця рівня сформованості професійних цінностей представників експериментальної групи у порівнянні з контрольною до і після експерименту

№ п/п	Професійні цінності	Різниця КГ і ЕГ	1 рівень (%)	2 рівень (%)	3 рівень (%)	4 рівень (%)
1.	знання	до експерименту	- 1	1	0	0
		після експерименту	- 5	- 13	13	5
2.	вміння	до експерименту	- 1	0	- 1	0
		після експерименту	- 5	- 13	11	7
3.	мотивація професійного здоров'я	до експерименту	- 1	0	0	1
		після експерименту	- 7	- 18	13	12
4.	ціннісне ставлення до природи	до експерименту	- 1	1	0	0
		після експерименту	- 8	- 16	16	4

Дані таблиці 1. свідчать, що рівень сформованості професійного здоров'я має прямопропорційну залежність від рівня професійної компетентності. В свою чергу, професійна компетентність в галузі безпеки життєдіяльності, набута на аксіологічній основі, має більші можливості якісного формування професійного здоров'я у порівнянні з традиційними методиками.

Висновки. Отже, формування безпеки життєдіяльності майбутніх аграріїв на аксіологічній основі у порівнянні з традиційними підходами є більш ефективним. Цю ефективність забезпечується відбором змісту навчального матеріалу на аксіологічних основах, реалізацію якого у навчальному процесі забезпечить система організаційно-педагогічних, морально-екологічних, психолого-педагогічних та пошуково-дослідницьких умов. Ми визначили, що оптимальною формою організації навчання з зазначеної дисципліни є практичні заняття, адже саме на них можна створити оптимальні умови для формування аксіологічних основ змісту безпеки життєдіяльності та розвитку творчих здібностей студентів. В свою чергу, пріоритетним засобом стимулювання творчого мислення та розвитку студентів є застосування на практичних заняттях ігрових методів, а невід'ємною частиною успішного формування аксіологічних основ змісту безпеки життєдіяльності є організація самостійної роботи, яка крім задоволення вимог навчальної діяльності студентів сприяє розвитку самостійності, формування самосвідомості та творчого мислення.

Результати проведеного дослідження не вичерпують всієї глибини проблеми формування безпеки життєдіяльності майбутніх аграріїв на аксіологічній основі. Подальшої розробки та розвитку потребує питання удосконалення формування професійної компетентності майбутніх аграріїв на аксіологічній основі в процесі вивчення дисциплін професійного спрямування та дослідження ролі мотивації професійного здоров'я і ціннісного ставлення до природи у подальшій професійній діяльності майбутніх аграріїв.

1. Закон України "Про освіту" // *Освіта в Україні. Нормативна база – 2-е вид.* – К.: КНТ, 2006. – 484 с.
2. Джигирей В.С. Жидецький В.Ц. *Безпека життєдіяльності: підручник.* – [4 вид., доп.] / В. Джигирей, В. Жидецький. – Львів: Афіша, 2001. – 256 с.
3. Димань Т.М. *Екологія людини: підручник* / Тетяна Миколаївна Димань. – К.: ВЦ "Академія", 2009. – 376 с.
4. *Концепція національного виховання студентської молоді: від 25.06.2009.* – Протокол №7 / 2 – 4.
5. *Педагогіка і психологія вищої школи: учеб. пособие; отв. ред. М.В. Буланова-Топоркова.* – Ростов н / Д: Феникс, 2002. – 544 с.
6. Чугуй Л.В. *Аксіологічні засади формування змісту безпеки життєдіяльності як превентивний проект збереження професійного здоров'я майбутніх аграріїв* // Людмила Василівна Чугуй // *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал.* – Суми, 2010. – № 1 (3). – С. 463 – 471.
7. Чугуй Л.В. *Роль гуманітарних знань у формуванні безпеки життєдіяльності майбутніх аграріїв* // Людмила Василівна Чугуй // *Гуманізація навчально-виховного процесу: збірник наукових праць.* – Спецвип. 3 / [За заг. ред. проф. В.І. Сипченка]. – Слов'янськ: СДПУ, 2010. – С. 172 – 177.

Стаття надійшла до редакції 14.02.2012